

Rapport 2006:14

Arkeologisk förundersökning

Parkeringsinformation i Linköping

RAÄ 153

Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Parkeringsinformation i Linköping

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	6
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	7
Referenser	7
Tekniska uppgifter	10

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

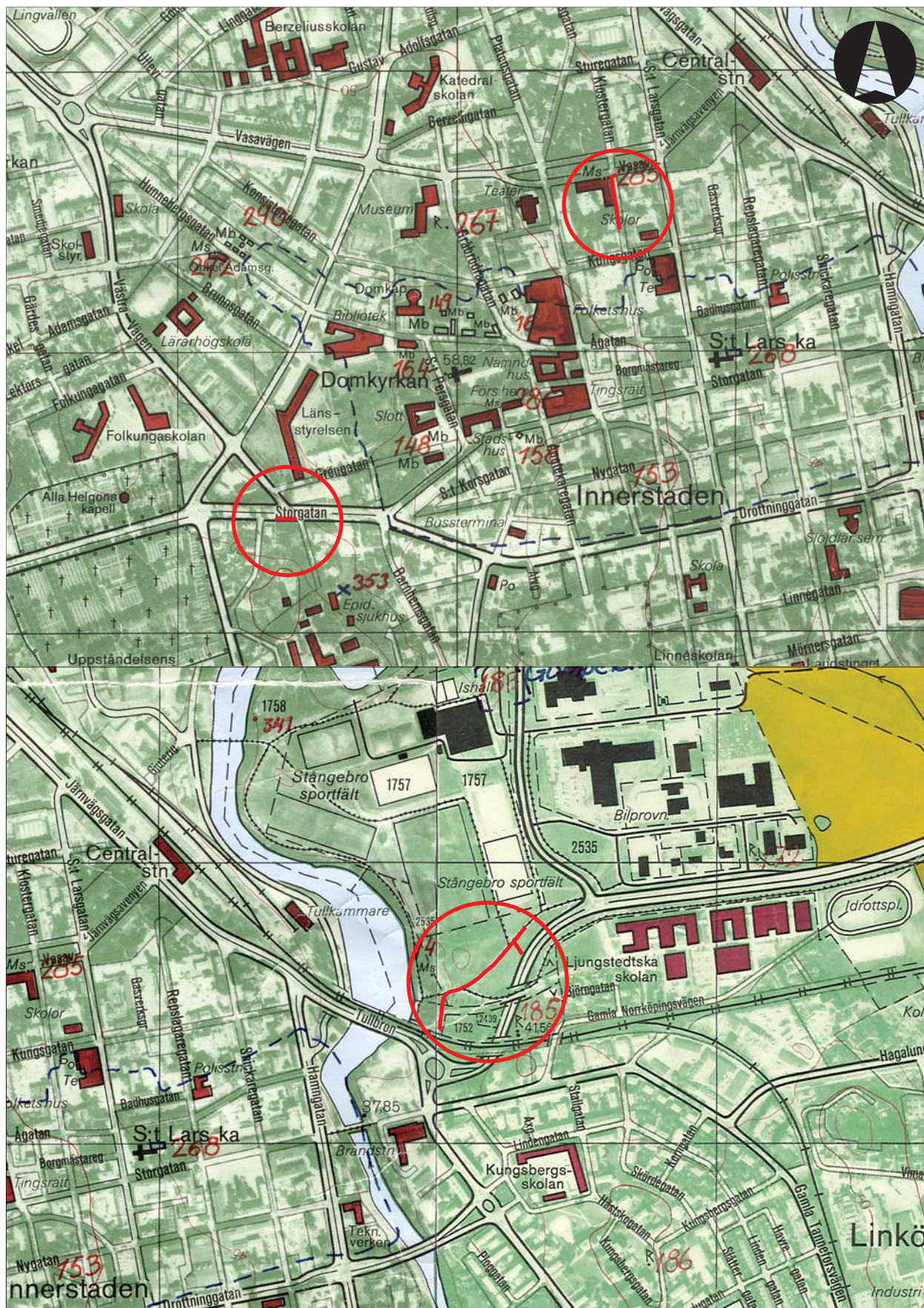
I samband med schaktning för informationstavlor med tillhörande el- och fiberkablar i Linköping längs Vasavägen-Klostergatan och Storgatan samt invid Norrköpingsvägen inom fastigheten Kallerstad 1:4 genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll.

De två förstnämnda sträckorna är belägna inom RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde. Dessa schakt följde äldre ledningsstråk varvid endast sentida fyllnadsmassor berördes.

Ledningen invid Norrköpingsvägen är placerad nära RAÄ 356, ett boplatssområde. I närområdet har även kungsladugården tidigare legat. Längs denna sträckning påträffades två partier med raseringslager. I raseringslagren fanns tegel och murbruk som pekar på en datering till 1800-1900-tal.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 57 (överst) samt 085 57 och 085 58 (underst) med undersökningsområdena markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde under november 2005 en arkeologisk förundersökning i samband med schaktning för informationstavlor till bilparkeringar i Linköping. Till varje tavla drogs även ledningar för el och optofiber. Schaktningarna skedde längs Vasavägen-Klostergatan och Storgatan samt invid Norrköpingsvägen inom fastigheten Kallerstad 1:4.

Schaktningen berörde utkanterna av Linköpings medeltida stadsområde, RAÄ 153 samt genomfördes i anslutning till boplatslämningen RAÄ 356 och på fältet för slaget vid Stångebro år 1598. Sammanlagt uppgick markingreppen till en sträcka av ca 500 löp-meter.

Arbetet utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Utsikt Linköping AB vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Samtliga tre områden ligger i Linköpings innerstad och i utkanterna av och strax utanför Linköpings medeltida stadsområde, RAÄ 153. Områdenas karaktär och förväntade lämningar skiljer sig åt. Nedan redovisas den arkeologiska potentialen separat för varje område.

Vasavägen och Klostergatan

Ledningsschaktet sträckte sig från Vasavägen ända fram till Kungsgatan. Där anslöt det till ett äldre schakt för fjärrkyla. Strax intill har en dubbelgrav från senare delen av 1500-talet påträffats (Feldt 2005).

Hela schaktsträckningen var förlagd till området norr om den tull, Gamla Stångsbommen, som på 1600-talet utgjorde stadens norra begränsning och som var belägen vid nuvarande korsningen Klostergatan – Kungsgatan (Bengtsson 1998). 1600-talets administrativa stadsgräns sammanfaller dock inte med den faktiska medeltida stadsgränsen. Vid ett flertal undersökningar har det visat sig att fast fornlämning i form av kulturlager och andra lämningar förekommer även norr om Kungsgatan (Björkhager m fl 2004, Feldt 2003, Feldt i manus).

Det här aktuella ledningsschaktet löpte parallellt till ett tidigare undersökt schakt för fjärrkyla (Feldt 2003). Där påträffades kulturlager, anläggningar från nyare tid samt geologiska formationer i form av skredsprickor. Vid en förundersökning i kv Boas 2 påträffades kulturlager, gropar och spår av vad som tolkades som en syllstensrad (Feldt 1995). Varken kulturlagret eller syllstenstraden har daterats.

Vid ledningsdragningar i Klostergatan norr om Vasavägen har odlingslager och tunna kulturlager samt sotiga lager och tegelkonstruktioner hörande till 1600-talets salpetersjuderi påträffats (Björkhager i manus a, Feldt 2003, Feldt i manus). I närheten har dessutom den medeltida vägen (Gamla stångsgatan) från staden, till övergången över Stångån och vidare norrut, gått fram.

Storgatan

Schaktet öppnades i den sydvästra utkanten av Linköpings medeltida stadsområde, RAÄ 153. Strax öster om den nuvarande korsningen Drottninggatan – Barnhemsgatan låg enligt de historiska kartorna Västertull. Där fanns redan före 1687 en tullstuga och landsvägen söderut från staden och mot stadens galgplats passerade här (Bengtsson 1998, Borna-Ahlkvist & Tollin 1994).

Strax intill låg under medeltiden S:t Örjans kapell och vid schaktningar i närområdet har ett 30-tal skelett påträffats. Dessa tolkades vid fyndtillfället som polackgravar kopplade till slaget vid Stångebro 1698, men det är troligare att de hör samman med kapellet (Feldt 2005, Tagesson 2002).

Norrköpingsvägen / Kallerstad 1:4

Ledningssträckningen drogs inom ett grönområde som ingår i slagfältområdet för slaget vid Stångebro år 1598 (Hörfors 1998). I närområdet finns dessutom lämningar efter en boplat (RAÄ 356), älvkvarnar och fossila åkrar (RAÄ 185) och kungsladugårdsområdet. Flera undersökningar och utredningar har genomförts i närområdet.

Den plundring som vanligen skedde efter fältslag vid tiden för slaget vid Stångebro innebär att det sannolikt inte blev mycket kvar på slagfältet. En föremålsgrupp som dock förekommer i fyndmaterialet från de undersökningar som genomförts inom slagfältområdet är blykulor. Sådana påträffades bl a i samband med undersökningarna för parkeringen till Cloetta Center. Dessa kan sannolikt knytas till slaget vid Stångebro (Karlsson, Ohlsén & Räf i manus).

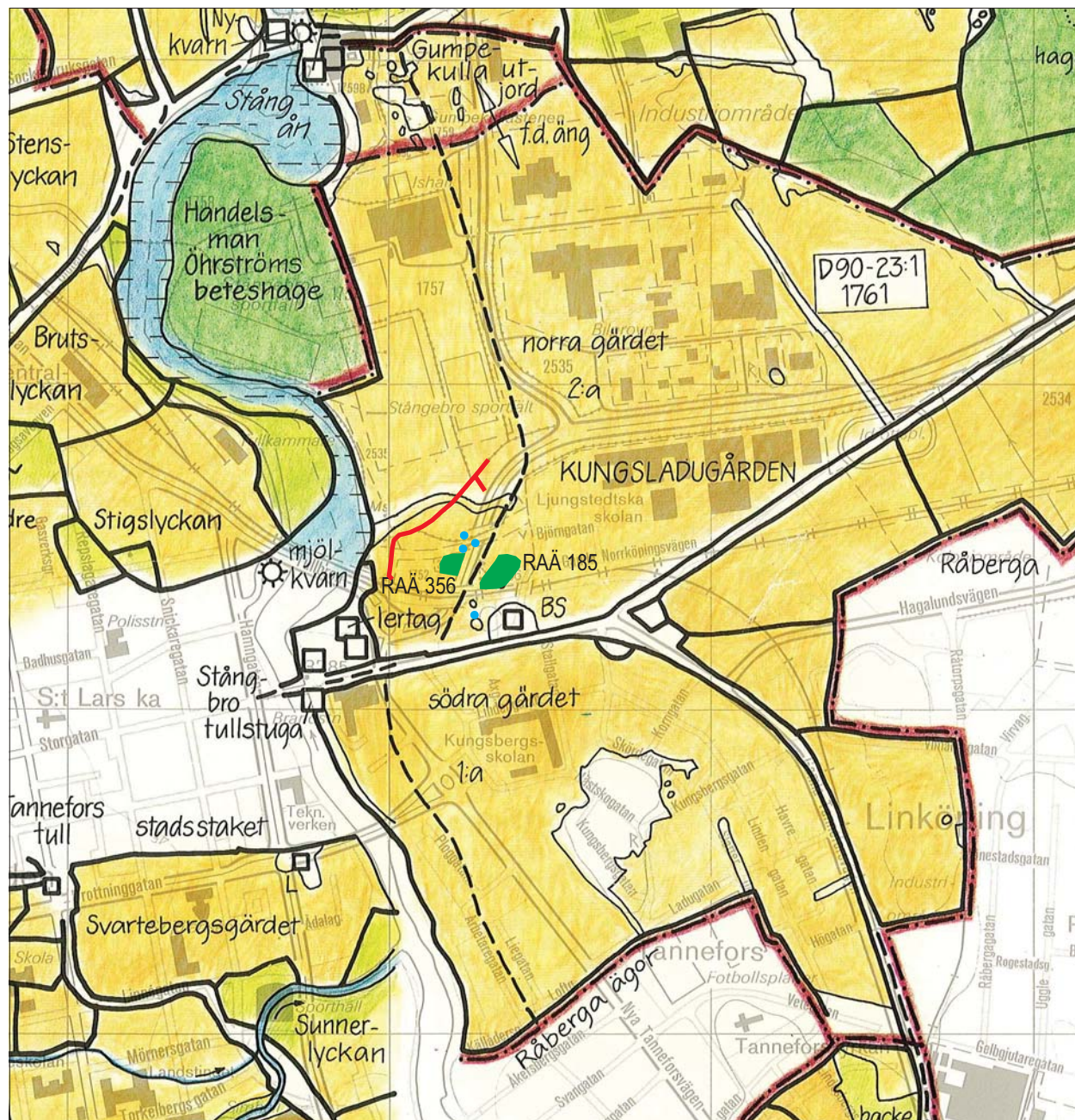
Kungsgården Stång omtalas första gången 1351. Fram till 1381 var den kunglig förvaltningsgård varefter kung Albrekt av Mecklenburg bytte bort den till biskop Nils Hermansson i Linköping. I samband med reformationen blev den åter kronans egendom. År 1677 förpantades Stångs ladugård till Linköpings magistrat och såldes av i mindre enheter. Det finns ingen säker koppling till placeringen av de medeltida ladugårdsbyggnaderna och det läge som ladugården har på de historiska kartorna från 1761-1764 (Björkhager i manus b, Borna-Ahlkvist & Tollin 1994:51ff).

Den aktuella schaktsträckningen passerar intill den norra delen av boplatsoområdet, RAÄ 356. Boplatserna framkom i samband med utredningsarbete (Molin 2003). Vid sökschaktning i området påträffades ett kulturlager med kol, sot, skärvsten och bränd lera. Under kulturlaget fanns stolphål. Över kulturlaget fanns odlingslager med fynd av yngre rödgods, porslin och tegel. Boplatserna kunde inte begränsas vid utredningen.

I området har det även funnits flera gravhögar. I anteckningar från början av 1800-talet anges läget för

en storhög benämnd Ladugårdsbackes hög. Resterna av en gravhög undersöktes 1946 av Cnattingius. Han anger i sin rapport att han fått uppgifter om att det funnits ytterligare tre-fyra högar i området men att dessa förstörts i samband med järnvägsbygget mellan Linköping och Ringstorp. På den tänkbara platsen finns idag rester efter en äldre järnvägsbank (Molin 2003).

Inför planer på att bygga en ny evenemangsarena m m i området utfördes flera utredningar och förundersökningar (Karlsson 2004). Närmast låg två områ-

Figur 3. Historisk kartöverlägg upprättat av Borna-Ahlkvist & Tollin (1994) som visar området med den aktuella schaktsträckningen (rött), tidigare påträffade boplatsslämningar (RAÄ 356 och 185) (grönt) samt ungefärlig placering (efter Molin 2003) av de borttagna storhögarna (blått).

den i kv Palatset 1 strax norr om den nu aktuella ledningssträckan samt en yta vid Ljungstedtska skolan, direkt söder om Norrköpingsvägen. Inte på någon av dessa ytor påträffades fornlämningar. Samtliga ytor var störda av sentida aktiviteter.

Ytterligare en utredning utfördes på Stångebro sportfält (Lindberg 2005). Där påträffades kraftiga sentida utfyllnadslager och spår av omfattande markarbeten som skett i samband med att bollplanerna anlades.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var i första hand att se till att arbetet berör fast fornlämning i så liten omfattning som möjligt. Fast fornlämning som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras. Inför förundersökningen ställdes ett antal frågeställningar upp:

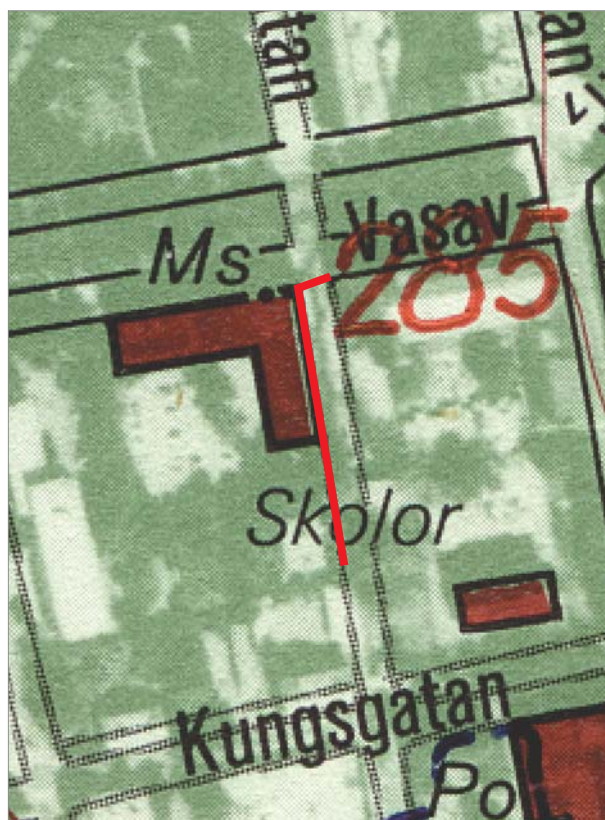
- Finns spår efter slaget vid Stångebro i form av t ex kulor vid Norrköpingsvägen?
- Finns spår efter medeltida byggnader som kan kopplas till Stångs ladugård?

- Sträcker sig boplatzlämningarna RAÄ 356 fram till ledningssträckningen vid Norrköpingsvägen?
- Finns lämningar som kan kopplas till S:t Örjans kapell i schaktet vid Storgatan?
- Finns det spår efter fast fornlämning i schaktet i Klostergatan?

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen utfördes till största delen i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktningarna. Längs delar av schaktsträckningen vid Norrköpingsvägen grävdes sökschakt. På partiet närmast RAÄ 356 kontrollerades hela schaktsträckningen. Schaktdjupet var 0,3-0,65 m och schaktbredden 0,3-0,5 m för de anslutande ledningarna. Schaktdjupet för informationstavlor var ca 0,7 m.

Påträffade fornlämningar undersöktes genom grävning för hand och dokumenterades genom markering på kartan och fotografering. Murbruksprover togs från raseringslager för jämförelse med referenssamlingen för murbruk på Östergötlands länsmuseum. Inga föremål togs tillvara.

Figur 4a. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 57 med de aktuella schaktsträckningarna. Skala 1:2 500.

Resultat och tolkning

De båda sträckorna i Vasavägen – Klostergatan och Storgatan var belägna inom RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde. Dessa schakt följde äldre ledningsstråk varvid endast sentida fyllnadsmassor berördes.

Ledningen invid Norrköpingsvägen följde till större delen längs med en gång- och cykelväg. Delen längst i väster var placerad nära boplaten RAÄ 356. Inga spår av boplatlämningar framkom i schaktet. Delar av sträckningen närmast boplatområdet var störda av äldre ledningsschakt och raseringslager. Därmed gick det inte med säkerhet att avgöra hur långt åt väster och norr som RAÄ 356 sträcker sig.

I närområdet har även Kungsladugården tidigare legat. Längs den sydvästra delen av ledningssträckningen påträffades två partier med raseringslager. I raseringslagren fanns tegel och murbruk. Murbruket pekar på en datering till 1800-1900-tal. Det påträffades inga lämningar som kunde kopplas till vare sig den medeltida kungsgården eller slaget vid Stångebro.

Referenser

- Bengtsson R. 1998. *Vid stadens hank och stör. Tullstugor, portar och bommar i svenska städer 1622-1810*. Västerås.
- Björkhager V. i manus a. *Klostergatan norr om Vasavägen, Linköping*. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.
- Björkhager V. i manus b. *Kv Pelargonian, Linköping*. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.
- Björkhager V. Feldt A-C, Ohlsén M & Ternström C. 2004. *Den medeltida stadens utkanter. Kulten, makten, människan. Östergötland 2003*. Linköping.
- Borna-Ahlkvist H & Tollin C. 1994. *Kring Stång*. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter nr 7, Stockholm.

Figur 4b. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 57 och 085 58 med den aktuella schaktsträckningen. Skala 1:2 500.

Figur 5. Foto på schaktet.

Feldt A-C. 1995. *Kv Boas, Linköping, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning 1995. Rapport. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

Feldt A-C. 2003. *Sprickor under Klostergatan*. Arkeologisk förundersökning, Klostergatan vid kv Boas, Linköping. Rapport 88:2003. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

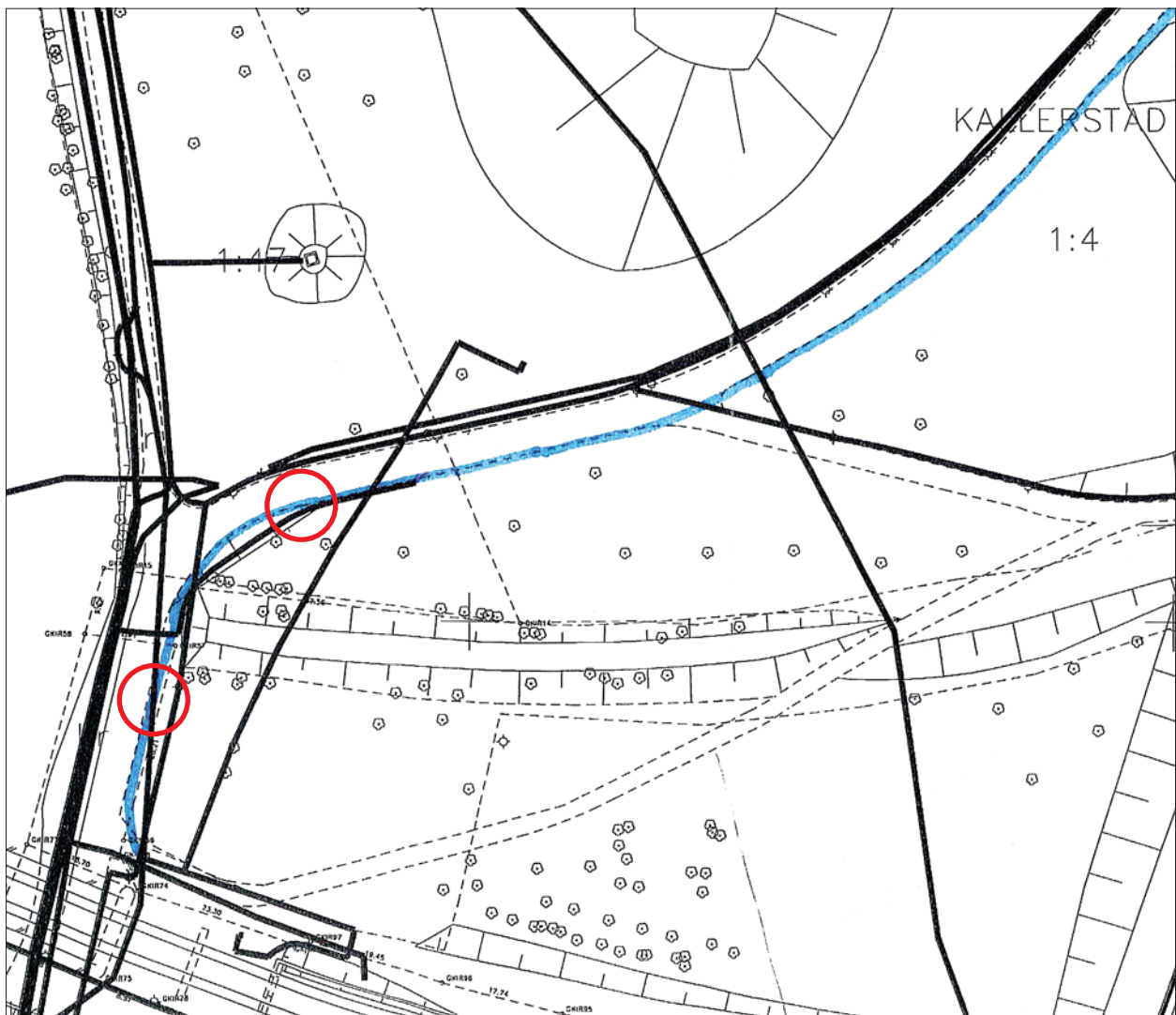
Feldt A-C. 2005. *Föll dom på sin post? - två män i en grav utanför Kungsgatans postkontor*. Arkeologisk förundersökning, Kungsgatan och Platensgatan, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2005:64. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. i manus. *Fjärrkyla genom salpeterbruket*. Arkeologisk förundersökning. Klostergatan och Sturegatan, Linköping, Östergötland. Arbetsmaterial och rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C & Tagesson G. 1997. *Två gårdar i biskopens stad*. Östergötland Fakta 3. Linköping.

Hörfors O. 1998. Stångebroslaget. Red Nilsson H. *Stångebro, händelser vid vattnet*. Östergötland 1997/98. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

Karlsson E. 2004. *Arkeologiska undersökningar i Kallerstad*. Arkeologiska utredningar och förundersökningar, Linköpings stad och kommun. Rapport 2004:17. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

Figur 6. Schaktplan med de två partierna med raseringslager markerade. Skala 1:1 000.

Karlsson E, Ohlsén M & Räf E. i manus. *Cloetta centers parkering i Kallerstad, Linköping, Östergötland*. Arkeologiska undersökningar 2003-2004. Arbetsmaterial och rapportmanus, Östergötlands länsmuseum.

Lindberg R. 2005. *Kv Palatset 1*. Arkeologisk utredning etapp 2, Linköpings stad och kommun. Rapport 2005:70. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

Molin F. 2003. *Ladugårdsbacke*. Arkeologisk utredning inför ny spårkorsning mellan Södra stambanan och Stångådalsbanan. RAÄ 185 och 356, Linköpings stad och kommun, Östergötland. Rapport Riksantikvarieämbetet, UV ÖST 2003:4.

Tagesson G. 2002. *Biskop och stad – aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Linköping.

Tekniska uppgifter

Sträckor	Vasavägen – Klostergatan Storgatan Norrköpingsvägen / Kallerstad 1:4
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 153 och 356
Ekonomiska kartans blad	085 57 (8F 5h Linköping) 085 58 (8F 5i Tannefors)
Koordinater	X6476700-6476810, Y1489280-1489310 X6476200, Y1488700-1488800 X6476700-6476950, Y1490050-1490220
Koordinatsystem	Rikets
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-15554-05
Länsmuseets dnr	563/05
Länsmuseets kontonummer	530393
Uppdragsgivare	Utsikt Linköping AB
Kostnadsansvarig	Utsikt Linköping AB
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	-
Fältarbetstid	2005-11-18--29
Totalt undersöktes	ca 500 löpmeter
Fynd	Nej
Foto filmnr	Endast digitala bilder
Analyser	Nej
Grafik	-
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2006:14 © Östergötlands länsmuseum

I samband med schaktning för informationstavlor med tillhörande el- och fiberkablar i Linköping längs Vasavägen-Klostergatan och Storgatan som ligger i utkanten av RAÄ 153, Linköpings medeltida stadsområde samt invid Norrköpingsvägen inom fastigheten Kallerstad 1:4, i anslutning till boplatzlämningen RAÄ 356, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll.

De två förstnämnda följde äldre ledningsstråk varvid endast sentida fyllnadsmassor berördes. Längs ledningen invid Norrköpingsvägen påträffades två partier med raseringslager. I raseringslagren fanns tegel och murbruk som pekar på en datering till 1800-1900-tal.